

Datum: 21 maart 2022

Van: werkgroep wateroverlast Plantsoen/4de Binnenvestgracht

Betr: Reactie op rapport Wareco

Op 24 februari 2022 heeft de werkgroep vergaderd over het door Wareco in opdracht van de gemeente Leiden opgestelde concept rapport. De reactie van de werkgroepleden namens de bewoners van het Plantsoen (dus excl. Erwin Schreve en Mark van Dijk) is de volgende:

- De berekeningen in het rapport zijn globaal in lijn met de aannames en bevindingen die met ons als werkgroep zijn gedeeld tijdens het door Wareco uitgevoerde onderzoek.
- De consequentie dat er pas na 2040: sprake zou kunnen zijn van een substantiële verbetering van de bestaande situatie is voor de werkgroep zeer teleurstellend en ook volstrekt onbegrijpelijk! De werkgroep vraagt zich af waarom er überhaupt een onderzoek is ingesteld in samenspraak met de bewoners uit deze wijk indien er zo weinig prioriteit wordt gegeven aan deze problematiek in dit gedeelte van de binnenstad. Tussentijds moeten er toch stappen gemaakt kunnen worden naar een duurzame lange termijn oplossing.
- De door de werkgroep noodzakelijk geachte verbeteringen omvatten het volgende:
 - **Goede hemelwaterafvoer:** De hemelwaterafvoer dient beter dan nu te zijn afgestemd op zware regenval. Volgens de door Erwin en Mark aan ons gepresenteerde berekeningen voldoet de huidige capaciteit van de hemelwaterafvoer aan de formeel door de gemeente gestelde normen. In de praktijk blijkt die norm te vaak te resulteren in onvoldoende afvoer. Dit is vooral bezwaarlijk voor een aantal wat lager gelegen woningen aan het Plantsoen. Om de souterrains daarvan toch voldoende droog te houden zijn de bewoners van deze huizen aangewezen op het treffen van extra voorzieningen. Deze extra voorzieningen zijn voor de huizen met souterrain als regel behoorlijk kostbaar. Deze voorzieningen zijn in enkele huizen wel getroffen maar ook in enkele huizen nog niet of in onvoldoende mate. Bovendien blijken ook met de extra voorzieningen niet alle nadelen te worden weggenomen. Het gaat dan om hinder als optrekkend vocht en slechte, bedompte lucht.
 - **Constant grondwaterpeil:** Zorg voor een constant grondwaterpeil. Tot begin jaren 80 van de vorige eeuw was het oude riool een soort overkapping van een deel van de oude 4de Binnenvestgracht. Deze is kort na 1980 vervangen door de huidige 'moderne' riolering die meer gesloten is, dus zonder verbinding met het grondwater c.q. de grondwaterstand. Tot die vervanging was er sprake van een vrijwel constant grondwaterpeil onder de huizen aan het Plantsoen. Ook in de strook van het Plantsoen-park, het deel het dichtst tegen de huizen aan was de grondwaterstand toen redelijk constant. Voor de funderingen van de huizen geldt dat ze ontworpen zijn op deze constante grondwaterstand. Door de omzetting naar het huidige riool ontstond de huidige situatie waarin de grondwaterstand sterk blijkt te fluctueren: In droge periodes is de grondwaterstand ruim een meter lager dan in natte periodes. Een slechte zaak voor de fundering van de huizen en ook ongunstig voor de begroeiing van het Plantsoen. Deze nadelen zijn te verhelpen met een grondwaterpeil dat wel constant wordt gehouden.
 - **Klimaatbestendig:** De beheersing van het water dient klimaatbestendig te zijn. Door het gewijzigde klimaat zijn de winters nu al veel natter en de zomers veel droger. Dat wordt de komende jaren naar verwachting alleen nog maar meer het geval. Om wel klimaatbestendig te zijn dient in natte perioden niet al het hemelwater rücksichtslos weggepompt te worden maar dient het (deels) te worden opgeslagen als buffer voor droge periodes. In droge periodes dient

reïnfiltratie plaats te kunnen vinden om daarmee de grondwaterstand constant te houden. Dit is nodig voor instandhouding van de begroeiing van het Plantsoen maar ook voor instandhouding van de funderingen van de huizen aan het Plantsoen. Zonder reïnfiltratie zal de grondwaterstand nog meer gaan fluctueren, mogelijk met nog veel meer dan de ruim een meter verschil tussen droge en natte maanden waar nu al sprake van is. Dat is ongunstig voor alle funderingen. Middels een goede opslag van regenwater en een passende reïnfiltratievoorziening zal de grondwaterstand op een vrijwel constant peil dienen te worden gehouden.

- De werkgroep is van mening dat de gemeente binnen 5 jaar dient te zorgen voor een sterk verbeterde klimaatbestendigheid van het meest kwetsbare deel van de Leidse binnenstad. Het Plantsoen, zowel het park als de aanliggende bebouwing, maakt daar zeker deel van uit.
- De voordelen hiervan zijn:
 - De huizen aan het Plantsoen zullen niet verder verzakken. Ze lijken er nu nog goed bij te staan maar er is ook nu al in een aantal huizen sprake van (kleine) scheuren. Dat is nu nog geen groot probleem maar dat kan het wel worden bij mogelijke verzakkingen t.g.v. indroging van de ondergrond.
 - Stank die nu ontstaat door droogvallen van het riool in droge periodes zal niet meer voorkomen.
 - Begroeiing van het Plantsoen zal verbeteren en niet verder verslechteren. Die verslechtering zal zeker optreden als de klimaatverandering (versterkt) doorzet en er geen reïnfiltratie zou komen.
- Als er niet voor klimaatbestendig maken binnen 5 jaar wordt gekozen zijn de te verwachten nadelen:
 - Gemeente Leiden kan mogelijk claims verwachten vanwege nalatigheid, zo wel van de huizenbezitters als van de Plantsoenvereniging die de belangen van het historische monument het Plantsoen behartigt. Basis voor de claims kan zijn dat tot begin jaren 80 in de vorige eeuw de grondwaterstand wel constant was en dat dit alleen door een onverantwoorde ingreep van de gemeente is veranderd in een sterk fluctuerende grondwaterstand. Het type fundering van de huizen is daar niet op berekend.

Dit kan als dramatisch slecht nieuws klinken maar er is ook goed nieuws:

- Het is waarschijnlijk goed mogelijk om een deel van de binnenstad versneld klimaatbestendig te maken. Denk daarbij aan de hele Hogewoerd&Plantsoen - omgeving. Naast behoud van het Plantsoen heeft dat als bijkomend voordeel dat de gemeente relatief kleinschalig ervaring kan opdoen met het klimaatbestendig maken van lastige en kwetsbare stadsdelen, alvorens de hele binnenstad aan te pakken. Wellicht blijkt het minder lastig dan gevreesd: Dan kan ook de bestaande planning om de hele binnenstad pas als laatste op te pakken, en dat NB pas na 2040, worden heroverwogen.

OP BASIS VAN HET VORENSTAANDE IS HET DRINGENDE ADVIES VAN DE WERKGROEP:

- Heroverweeg de voorlopige keuze om de hele binnenstad in zijn geheel in een keer en op een zeer laat moment, te weten na 2040, klimaatbestendig te maken.
- Laat Wareco (of een ander expertise-partner) een onderzoek uitvoeren om het Hogewoerd&Plantsoen-gebied uiterlijk 2027 klimaatbestendig te maken.
- Ontkoppel in dat onderzoek de warm-waternet-aanpak (om van het gas af te komen) van de watermanagement aanpak (is het grootste probleem op dit moment). Ofwel: neem in de onderzoek opdracht mee dat wordt onderzocht wat de voor- en nadelen zijn om die twee te koppelen dan wel te ontkoppelen.

- Reserveer voldoende budget de komende jaren om de adviezen van dat onderzoek op te volgen. Dat budget kan in mindering worden gebracht op een budget voor schadeclaims die anders mogelijk te verwachten zijn.

Gezien bovenstaande reactie gaat de werkgroep niet akkoord met de strekking van het ons toegezonden rapport. Een nieuwe studie waarin wel rekening wordt gehouden met de hierboven vermelde aandachtspunten zien we graag tegemoet.

Aan de werkgroep hebben deelgenomen:

Namens de Plantsoen-bewoners:

- Anne Harm Barkema
- Hans Suurmond
- Klaas Klein
- Leendert Barendrecht
- Maarten Baljon
- Marc Lothmann
- Pier Terwen
- Robert Kauffmann
- Tonny Weidner

Namens de gemeente, alleen ter advisering:

- Erwin Schreve
- Mark van Dijk

NB: Vanuit de werkgroep het verzoek aan de gemeente voor de volgende beheermaatregel:

1. Zorg er vanuit de gemeente voor dat alle rioolputten minstens 2x per jaar worden gereinigd/uitgezogen. Het gebeurt nu ook al met enige regelmaat maar dit is de gewenste frequentie.
2. Voorkom dat deze rioolputreiniging onmogelijk wordt gemaakt door geparkeerde auto's. Dat kan door enkele dagen voorafgaand aan de reiniging een bord te plaatsen dat auto's de parkeerplekken bij de putten tijdelijk niet mogen benutten.

Bijlage: artikel geplaatst in het Hoogste Woerd, buurtkrant, juni 2022

Wateroverlast aan het Plantsoen.

Het lijkt een prachtige rij solide monumentale huizen daar aan het Plantsoen. En inderdaad het is er prettig wonen, maar wel met soms enkele ongemakken, zoals wateroverlast. Zo lang de oudste bewoners van het Plantsoen zich kunnen heugen is er sprake van wateroverlast: Optrekkend vocht in de muren, muffe (riool-)luchtjes maar ook af en toe overstromingen bij forse regenval waardoor souterrains blank komen te staan.

De gemeente heeft de afgelopen decennia voor heel Leiden en ook voor onze wijk veel werk verzet om de kans op wateroverlast te beperken. In de meeste gevallen met succes. Ook voor onze wijk en met name het Plantsoen-gebied zijn er een aantal verbeteringen gerealiseerd.

Toch kan en moet het beter: Dit is door Pier Terwen, die zijn hele leven al aan Plantsoen/Plantage woont, in 2019 bij Erwin Schreve aangekaart. Erwin was toen bezig met het voor de gemeente voorbereiden van plannen voor herbestrating van de 4-de Binnenvestgracht. Pier en Erwin spraken elkaar en Pier gaf aan dat bij elke aanpassing van de bestrating, zo eens in de 10 a 20 jaar, elke keer het wegdek met enkele centimeters wordt opgehoogd. Gevolg: Een steeds hoger wegdek waardoor steeds vaker regenwater inloopt in de achterkant van de huizen aan het Plantsoen. De meeste daarvan liggen namelijk lager dan het straatniveau de 4de Binnenvestgracht.

Erwin heeft werk gemaakt van deze opmerking door de bewoners per brief uit te nodigen voor een bewonersbijeenkomst. Het resultaat van die goedbezochte bijeenkomst was een lijst van aandachtspunten. Ook werd een werkgroep opgericht vanuit de bewoners aan het Plantsoen.

Door en voor de werkgroep is de afgelopen 2 jaar het nodige werk verzet:

- Er is een enquête uitgevoerd naar wateroverlast klachten bij zowel bewoners Plantsoen als van de 4-de Binnenvestgracht.
- Wareco, een gespecialiseerd ingenieursbureau, heeft opdracht gekregen om onderzoek te doen naar alternatieven om aan de klachten tegemoet te komen.
- Er zijn diverse bijeenkomsten geweest, tussen de corona-beperkingen door, om deze alternatieven te bespreken.
- Ook heeft Wareco van een 4-tal alternatieven de kosten-baten doorgerekend. De uitkomsten daarvan zijn met de werkgroep besproken.
- Aan enkele bewoners is door de gemeente advies-per-huis uitgebracht. Dat werd zeer gewaardeerd en daarom is aan alle bewoners in begin april een brief gestuurd met informatie over hoe ze ook advies kunnen krijgen. Meer daarover verderop.

Advies van Wareco

Resultaat van al dat werk is een rapport van Wareco. De essentie van het rapport is:

- Het toevoegen van hemelwater-overstort ter hoogte van de Rijnstraat leek aanvankelijk een goed middel om bij hevige regenval wateroverlast in de souterrains te voorkomen. Bij nadere uitwerking bleek dat echter toch onvoldoende soelaas te bieden. Baten ervan wegen niet op tegen de toch wel forse kosten.
- Het klimaatbestendig maken van de hele binnenstad is de beste oplossing qua kosten-baten. Dit is echter wel een zeer grote klus die de gemeente pas na 2040 zal gaan oppakken.

- Bewoners van de lager gelegen panden aan het Plantsoen doen er goed aan zelf passende maatregelen te nemen. Gemeente helpt met advisering zoals verderop beschreven.

Boodschap aan de Politiek

De pittige reactie van de werkgroep op het Wareco-rapport is als bijlage in het rapport opgenomen:

- De uitkomst van het Wareco onderzoek is zeer teleurstellend en het is onbegrijpelijk dat er niet eerder iets kan gebeuren
- Aan de gemeente geeft de werkgroep de volgende adviezen::
 - Heroverweeg de voorlopige keuze om de hele binnenstad in zijn geheel in een keer en op een zeer laat moment, te weten na 2040, klimaatbestendig te maken.
 - Laat Wareco (of een ander expertise-bureau) een onderzoek uitvoeren om het Hogewoerd&Plantsoen-gebied uiterlijk 2027 klimaatbestendig te maken.
 - Ontkoppel in dat onderzoek de warm-waternet-aanpak (om van het gas af te komen) van de watermanagement aanpak (is het grootste probleem op dit moment). Ofwel: neem in de onderzoek opdracht mee dat wordt onderzocht wat de voor- en nadelen zijn om die twee te koppelen dan wel te ontkoppelen.
 - Reserveer voldoende budget de komende jaren om de adviezen van dat onderzoek op te volgen. Dat budget kan in mindering worden gebracht op een budget voor schadeclaims die mogelijk te verwachten zijn als er tot 2040 niets zou gebeuren.

Dit is een duidelijke boodschap aan de Gemeente Leiden, de politiek en ook aan ons als bewoners, aan het buurtcomité, aan de Vereniging het Plantsoen en aan alle andere belanghebbenden.

Schadeclaims

Over de mogelijke schadeclaims kan geen echte duidelijkheid worden geboden. Feit is wel dat de grondwaterstand pas na 1980 sterk is gaan fluctueren, als gevolg van een ingreep van de gemeente. Ze hebben toen een soort overkapt open riool vervangen door een gesloten riool. Als huizen door de sterk fluctuerende grondwaterstand zouden gaan verzakken of de begroeiing van het Plantsoen daar ernstig onder lijdt dan kan dat wellicht de basis voor schadeclaims vormen. Klimaatverandering versterkt die fluctuatie van de grondwaterstand en maakt de gevolgen daarvan erger. Gemeente heeft zorgplicht mede gezien de wel-stabiele grondwaterstand van voor 1980.

Belangrijkste hierbij: Het idee van schadeclaims past absoluut niet bij de sfeer van het overleg van de gemeente en de bewoners/werkgroep tot nu toe. Het is eigenlijk ondenkbaar dat de gemeente het zo ver zal laten komen. Kortom we hebben vertrouwen en houden elkaar wel scherp op het maken van passende keuzes!

Advies per huis of per groepje huizen

Om in de tussentijd toch zo goed mogelijk met de wateroverlast te kunnen dealen heeft de gemeente Plantsoenbewoners aangeboden om met een bescheiden eigen bijdrage advies uit te brengen over maatregelen per huis. 16 bewoners, ofwel een kwart, is op dit aanbod ingegaan. Voor sommige huizen kan mogelijk worden volstaan met verhogen van drempels en andere opstaande randen langs de achterkant van de huizen. In andere huizen zijn meer drastische maatregelen vereist zoals vervangen van een lekkend gemetseld riool onder het

huis door een PVC-riool of zelfs het aanbrengen van een waterdichte souterrain-bak met daarbij een pomp om vuilwater en hemelwater vanuit die 'bak' naar het riool te pompen.

Let wel: de advisering betreft niet het voorkomen van eventuele gevolgen van de sterk fluctuerende grondwaterstand voor de fundering van de huizen.

Regelmatig reinigen van de rioolputten en parkeren van auto's

Overlast die ontstaat doordat rioolputten verstopt raken kan worden voorkomen als de gemeente deze tenminste 2 maal per jaar uitzuigt. De vlakbij een put geparkeerde auto's zijn vaak een probleem bij dat uitzuigen. De werkgroep heeft daarom de gemeente gevraagd om voortaan enkele dagen voor de geplande put-reiniging een bord (of eventueel zelfs hekken) neer te zetten met het verzoek om daar tijdelijk geen auto's neer te zetten. Voor ons als bewoners is het wel zaak daar dan gevolg aan te geven, ook al is de parkeersituatie vaak best wel lastig.

Het volledige rapport downloaden:

Het rapport en de reactie erop van de werkgroep is beschikbaar op de website van de buurtvereniging: <https://hethoogstewoerd.nl/>

Voor eventuele vragen kan je bij mij, Maarten, terecht: baljonmh@gmail.com.

Aan de werkgroep wateroverlast namen deel: Anne Harm Barkema, Hans Suurmond † , Klaas Klein, Leendert Barendrecht †, Maarten Baljon, Marc Lothmann, Pier Terwen, Robert Kauffmann †, Tonny Weidner

Plassen op de 4-de Binnenvestgracht, zoals hier op de foto, lijken lastig maar leveren wel een heel bescheiden bijdrage aan de grondwaterstand en aan klimaatbestendigheid! Misschien daarom maar goed dat er voorlopig niet wordt herbestraat. Uiteindelijk zijn er echte oplossingen voorzien: Scheiding hemelwaterafvoer en vuilwaterafvoer en hemelwateropslag en reinfiltratie voor tijdens de droge periodes die steeds langer gaan duren. Daarmee voorkomen we verzakking van de huizen en zorgen we voor (herstel van) de groei en bloei van de begroeiing van het Plantsoen-park